

dens, semper est verus per se; quatenus semper adæquatur rei perceptæ per ejusdem repræsentationem, quam apud se habet, dum aliquid concipit. Ast vero, dum definitionem sive perfectam sive imperfectam rei conficit, varios conceptus et rationes objectivas in ea distinguendo, vel id efficit vere affirmando aut negando, ut si de homine cogitans dicat: *est animal rationale*, quo casu a perceptione jam ad iudicium transit; vel id efficit simpliciter percipiendo *animal rationale* dum cogitat de homine absque ulla affirmatione, vel negatione explicita, quo casu simplex perceptio et definitio per ipsam efformata falsitati proprie et per se non subjacent, quia falsitas sicut et veritas, quæ ipsi opponitur, non nisi in iudicio adest; attamen *per accidens*, vel potius implicite et virtualiter, definitio simplici apprehensione habita, vera vel falsa dicitur, quatenus viam sternit ad verum, vel falsum iudicium, cujus ex sua natura quasi quædam dispositio et inchoatio existit. «Per accidens, ad rem bene ait D. Thomas, (1) in operatione intellectus qua cognoscit quod quid est, (rem seu naturam aliquam) potest esse falsitas, in quantum ibi compositio (affirmatio) intellectus admixcet. Quod potest esse dupliciter: uno modo secundum quod intellectus definitionem unius rei attribuit alteri, ut si definitionem circuli attribuat homini; unde definitio unius rei est falsa de altera. Alio modo, secundum quod partes definitionis componit ad invicem, quæ simul sociari non possunt.» Unde simplex perceptio, quatenus definitionem rei apprehensæ efformat, tanquam quid medium inter simplicem apprehensionem, et iudicium haberi potest.

ARTICULUS TERTIUS.

De existentia certitudinis.

Prænotanda:

1.º *Dogmatici* illi dicuntur, qui ajunt hominem veritates plurimas per certitudinem habere posse et scire; quæ

(1) 1.º P. q. 17, art. 3.º

denominatio a *dogmate*, quod veritatem certissimam audit, desumptum est. Contra vero,

2.º *Sceptici* illi appellantur philosophi, qui certitudinem veritatis rejiciunt, atque hi etiam solent *pyrrhonic* nuncupari a græco philosopho Pyrrhone sumpto nomine, qui certitudinem quamlibet a cognitione, sive experimentali, sive sensibili, sive intelligibili, excludere conatus est. Ast vero,

5.º Inter scepticos hosce, quidam quidem certitudinis existentiam quoad hominem rejiciunt, ejus tamen absolutam possibilitatem minime rejicere audent; quinimmo ipsorum aliqui, certitudinem admittunt quoad internarum affectionum existentiam: unde sceptici *moderati* seu partiales dici queunt. Alii vero e contra, non existentiam tantum, sed ipsam quoque certitudinis possibilitatem ab homine depellunt, ita ut de omnibus dubitandum semper asserant absque spe ulla unquam a dubio emergendi. Atque hi quidem *acaptuleptici* sive incomprehensores, nuncupati sunt.

THESIS.

Scepticismus omnem certitudinem e medio tollens, et absurdus in seipso existit, et exitialis est societati et Religioni.
Præb. 1.º pars.

1.º Qui existentiam omnis certitudinis e medio tollit, vel id facit quia omnem certitudinem negat, vel quia de ea dubitat. Si primum; eo ipso aliquid ut certum implicite saltem adfirmat et admittit, nempe, hanc propositionem: *Nulla existit certitudo*. Si secundum; in primis ut certum admittit et implicite adfirmat, dubitandum esse de omnibus: deinde, si dicatur quod assensum suspendat etiam circa ipsum hoc dubium universale de existentia certitudinis, ad minus certum erit, ipsum suspendere assensum. Præterea; qui ad assensum suspendit, ipsum suspendit propter formidinem errandi: atqui nemo potest formidare errorem, nisi hunc aliqua ratione noscat, nam ignoti nulla esse potest formido. Jam vero, qui novit quid sit error, necessario etiam novit quid sit veritas cui intellectus per errorem dissentitur. Ergo scepticismus absurdus est et contradictionem implicat, sive quis ipsi adhæreat quia certitudinem negat, sive quia de ea dubitare profitetur.

2.º Scepticismus absurdus evincitur ex ipsa hominis natura, et quotidiana et universali experientia. Profecto enim, quis sibi persuadeat hominem aliquem serio dubitare posse se existere, cogitare, videre dum videt, sensatione doloris affici, aliaque sexcenta hujusmodi, quorum ex conscientiae intimo testimonio consciū reddimur, quæque ita nitide, perspicue et ineluctabiliter animum et mentem percellunt, ut prorsus fieri non possit quin eis adhæreamus? Adde his, quod si quis dubium vellet affectare, num vere existat, cogitet, sentiat, etc. necne, dubitare saltem minime poterit, sibi *videri* se existere, sentire, etc. Ergo saltem certum ipsi erit se de his dubitare quoad ipsorum realem existentiam, et eadem sibi ita apparere: ergo jam aliquid certi amplectitur, nec universalis proinde evadet dubitatio.

Prob. 2.^a pars.

1.º Si ad praxim reduceretur universale dubium quod adstruunt sceptici, integra societas humana subverteretur. Hæc siquidem, subsistere nequit nisi homo homini credat dum, vel ore, vel scripto loquitur; nisi agnoscat ac discernere queat parentum, possessionum, titulorum, proprietatis existentiam et discrimen; nisi apud se habeat notiones justitiae et injustitiae, veri et falsi. Atqui omnia hujusmodi repugnant in hypothesi dubii universalis, ut ex se patet: ergo universalis scepticismus societatem penitus destrueret. Quod ipsum

2.º De Religione similiter pronuntiari potest. Nam si nulla certa notio apud hominem, etiam quoad res extra eum positas, existit; ergo in continua et necessaria ignorantia, vel dubitatione versatur circa jus naturale, jus divinum et humanum, circa discrimen boni et mali moralis, circa animæ immortalitatem et libertatem, circa Dei ipsius existentiam. Quibus positis, proculdubio non tantum supernaturalis et revelata Religio, sed vel naturalis ipsa, vel umbra religionis penitus e medio tollitur. Atque hæc quidem absurda, non tantum rigidos scepticos, qui certitudinem quæcumque rejiciunt, sed eos etiam moderatores, qui certitudinem non rejiciunt quoad existentiam internarum affectionum vehementius urgent; quandoquidem ad societatis et Religionis existentiam et conservationem exquiritur certitudo, quæ res extra animam positas respiciat.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Objic. 1.º Cum cognitio ab objecto speciem et determinationem desumat, opus est ut ab ipso pendeat ac ipsi commensuretur; atqui res quæ menti objiciuntur incertæ sunt, utpote contingentes et mutabiles: ergo et cognitio incerta prorsus sit oportet.

Resp. Dist. min. Res omnes, quæ menti etc., neg. plurimæ subd. *quoad existentiam*, conc. *quoad essentiam et nexum prædicati cum subjecto*, neg. Atque in primis quidem, falsitatis evincitur id quod sceptici assumunt, cuncta, scilicet, objecta quæ menti objiciuntur, contingentia ac mutationi continuo subjeti; quandoquidem Deus nec contingentia nec mutationi subest. De Deo autem plurima certo sciri possunt, ut ejus existentia, infinitudo, unitas, independentia, æternitas, cætera hujusmodi attributa, quæ naturali ratione per evidentiam et certitudinem deprehendi possunt. Sed etsi gratis daremus cunctas res contingentia et mutationi subjeti, nihil adhuc sceptici proficerent. Quamvis namque ultro fateamur, maximam objectorum partem subesse contingentia ac mutationi quoad existentiam, id tamen nihil obstat quominus 1.º immutabilia sint ac necessaria ex parte essentia; quantumvis enim hic homo contingenter existat, semper ac necessario verum erit, quod homo organico corpore et anima rationali constat: 2.º quominus necessarius nexus existat inter prædicata essentialia rei, vel inter proprietates et attributa, quæ ipsam ingrediuntur: lapis existere vel non existere quidem potest; at sive existat, sive non, ac præsertim dum existit, vere ac certo agnoscere et affirmare possum, quod sit extensus, quod divisibilis in partes, quod non sit homo, etc.

Objic. 2.º Nostra quævis cognitio a sensibus originem ducit; atqui verisimile est sensus semper falli, cum sciamus ac etiam experiamur ipsos sæpissime falsitati esse obnoxios: ergo.

Resp. Dist. min. Nostra etc. *tanquam ab occasionibus mentem excitantibus*, conc. *tanquam vel materiam ministrantibus*, vel ita ut sint regula semper necessaria judicii, neg. Admitti sane potest, omnem hominis cognitionem a sensu

originem ducere occasionaliter ac remote, quatenus sensus exercitium aliquod, intellectus quempiam actum, vel tempore, vel natura saltem præcedit. Ast admittere minime est opus, vel ipsos materiam cuilibet cognitioni intellectuali præbere, vel iis etiam in casibus in quibus materiam ministrant, eos regulam esse cui semper iudicium conformare oporteat. Non primum; quia quædam sunt intellectuales cognitiones, ex gr. *me existere, cogitare, impossibile esse idem simul esse et non esse etc.*, quæ a sensibus occasionem, at non materiam proprie accipiunt. Non secundum; tum quia intellectus notionem et conceptum, quæ iudicio inserviunt, a sensuum impressionibus et representationibus distinguuntur; tum maxime, quia intellectus, utpote facultas ex sua ipsa natura sensibus infinite fere superior, non ab eis regulam et mensuram ad iudicandum accipit, sed ipsis potius dominatur ac ipsorum impressiones, representationes fallaces, ac modificationes, confert simul ac diiudicat. Quod tamen nihil obstat, quominus quibusdam positis conditionibus, sensus perceptio tanquam regula ad recte iudicandum habeatur, ut postea dicemus.

Objic. 3.º Ut iudicio cuiusvis, certò et absque hæsitacione adhæreamus, opus est ut sit medium aliquod veritatem agnoscendi et errorem declinandi; atqui deest medium huiusmodi: ergo etc. Prob. min. Medium illud vel ut certum supponitur, vel alio indiget constitui et firmari; atqui ejus certitudinem non licet supponere: ergo ex altero ex quo firmetur pendet, illudque ex priori altero in infinitum. Prob. min. Non licet supponere id de quo disceptatur; sed utrum præfatum medium veritatis certum existat necne, illud ipsum est de quo inter dogmaticos et scepticos disceptatur: ergo.

Resp. Neg. maj. Ad prob. neg. etiam min. Ad cujus prob. Dist. min. Non licet etc., *quando per aliquid certius et notius ostendi potest et indiget*, trans. *quando de re agitur quæ per certiore et notiore, nec probari potest nec indiget*, neg. Porro inter ea quæ menti obijciuntur, quædam sunt, quorum veritas ita vivide mentem percipit, ut huius adsensu necessario rapiat, prout videre licet, tum in eis quæ sensu intimo continentur, v. gr.: cogitationes vel subjecti cogitantis existentia; tum in eis quæ immediatâ præsertim evidentia

perfunduntur; hæc quippe vel alio certiori ac notiori medio firmari nequeunt, ut hoc principium: *impossibile est idem simul esse et non esse*; vel non indigent, ut hæc: *totum est majus sua parte: si effectus est causa est*, cætera hujus generis, quæ immediata evidentia objectiva collustrantur.

Objic. tandem sceptici: 1.º maximam humanæ mentis imbecillitatem, ex qua factum est et efficitur quotidie, ut maximos errores amplectantur homines tanquam inconcusas veritates; quibus adde obscuritatem et tenebras, quibus cognoscenda objecta ipsorumque veritas involuta et circumfusa apparent. 2.º Ideo mens divina numquam falli potest quia infinita est: ergo mens humana quæ finita est, semper falli potest. 3.º Somniantes ac delirio exagitati, multa se evidenter percipere existimant, quorum nullam tamen veracem certitudinem habent.

Resp. *Ad primum*: Ultro quidem fatemur maximam existere humanæ mentis imbecillitatem, nec inficiandum plurima nobis occulta, incerta ac probabilia; at simul iterum atque iterum pernegamus, exinde colligi nihil certi unquam a nobis cognosci. Similiter etiam, tenebris et obscuritate objecta plurima circumfusa existunt, at non omnia, ut ex probationibus et exemplis adductis patet.

Ad secundum: Ut mens humana a divina in infinitum distet, opus non est ut semper falli possit, saltem potentia ad actum reducenda; a divina namque humana mens semper superatur, tum quoad numerum scitorum, quæ infinita apud Deum existunt, non apud hominem; tum etiam ex ratione cognoscendi, quæ in Deo infinitæ perfectionis existit, utpote omnia entia sive finita, sive infinita perfectissimè penetrans ac comprehendens, idque unico et simplicissimo actu, dum e converso homo, non nisi pedetentim, magno cum labore, cum admixtione errorum, quoad pauciora entium attributa, paucissimas vero intimas eorum essentias, per abstractiones et præcisiones, per plures actus, in rerum cognitione procedat.

Ad tertium: Somniantes vel delirio traditi, 1.º quamvis fallacem certitudinem habeant circa res in seipsis, at simul veraci potiuntur certitudine, quatenus conscii sunt ejus quod sibi ita videtur vel apparet: unde universalem scepticismum excludunt: 2.º et præsertim, dum existentia certitudinis ad-